

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

DOĞRULUK VE DÜRÜSTLÜK

Özde, sözde ve işte doğruluk; sıdk ve istikamet üzere bir hayat

31 Temmuz 2026 Cuma

GİRİŞ

İslâm dini kişinin dünya ve ahiret mutluluğunu sağlamayı amaçlamaktadır. Bu gayenin gerçekleşmesi için hayatın her alanını kapsayan birtakım ahlaki esaslar getirmiştir. İslâm'ın ortaya koyduğu ahlaki ilkelerin en önemlilerinden bir tanesi de dürüstlük ve doğruluktur.

Doğruluk, “hakikati konuşmak, gerçeğe uygun bilgi vermek, dürüst ve güvenilir olmak, vaadine sadakat göstermek, yalanın karşıtı” gibi anlamlara gelmektedir. Doğruluk, kişinin inanç, niyet ve düşüncelerinde, işlerinde, söz ve davranışlarında hakikate, adalete ve gerçeğe uygunluktur. (Mustafa Çağrı, Sıdk, DİA, 37/98-100)

Tüm peygamberlerin ortak özelliklerinden biri de (sıdk) doğruluktur. Allah'ın elçileri, asla yalan söylemeyen, güvenilir, doğru ve dürüst insanlardır. Rabbimiz Hz. İbrahim için:

ÂYET-İ KERİME

وَادْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ط

“Bu kitapta İbrâhim'i de okuyup an! Kuşkusuz o, özü sözü doğru bir insan, bir peygamberdi.” (Meryem, 19/41)

Peygamberler ne peygamberliklerinden önce ne de sonra yalan söylemişlerdir. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) de İslâm'dan önce yaşadığı toplumda Muhammedü'l-Emin olarak bilinirdi. Hz. Peygamber (s.a.s.), daha peygamber olarak görevlendirilmeden önce anlaşmazlıklarda kendisine müracaat edilen ve doğruluğundan dolayı sözüne itibar edilen birisiydi. Peygamber Efendimize (s.a.s.) iman etmeyenler bile onun doğruluğunu kabul etmişlerdi.

İslâm'ın ilk günlerinde Peygamberimiz (s.a.s.), Mekkelileri Ebû Kubeys Tepesi'ne çağırdığında: “Şâyet ben sizlere şu tepenin ardında, şehri istila etmek isteyen bir düşman ordusu gelip karargâh kurmuş desem, bana inanır mısınız?” diye sordu. Onlar: “Sen asla yalan söylemezsin. Senin söyleyeceğin her şeye inanırız.” dediler. (İbn Hişam, I, 209; İbn Hanbel, III, 425)

Bizans Kralı Herakleios Hz. Peygamber'in (s.a.s.) kişiliği ve daveti hakkında, o zaman henüz Müslüman olmayan Ebû Süfyan'a sorular sormuş, o da: *"O bize namazı, doğruluğu, iffetli olmayı ve akrabalık hukukunu gözetmeyi emrediyor."* diyerek cevap vermişti. (Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1)

Ebû Hüreyre (r.a.) Resûlullah'ın (s.a.s.) şöyle buyurduğunu nakletmiştir:

HADÎS - İ ŞERÎF

لَا يَجْتَمِعُ الْإِيمَانُ وَالْكُفْرُ فِي قَلْبٍ أَمْرٍ وَلَا يَجْتَمِعُ الصِّدْقُ وَالْكَذِبُ جَمِيعًا
وَلَا يَجْتَمِعُ الْخِيَانَةُ وَالْأَمَانَةُ جَمِيعًا

"İman ile küfür, doğruluk ile yalancılık, hıyanet ile emanet bir şahsın kalbinde birlikte bulunamaz." (İbn Hanbel, II, 349) Kâmil iman yalana ve hıyanete müsaade etmeyecektir.

Sahâbeden Süfyan b. Abdullah (r.a.):

HADÎS - İ ŞERÎF

يَا رَسُولَ اللَّهِ قُلْ لِي فِي الْإِسْلَامِ قَوْلًا لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا غَيْرَكَ

– Yâ Resûlallah! Bana İslâm hakkında öyle bir söz söyle ki, onu bir daha senden başkasına sormaya ihtiyaç hissetmeyeyim, der. Resûlullah (s.a.s.):

قُلْ آمَنْتُ بِاللَّهِ ثُمَّ اسْتَقِمَّ

– *"Allah'a inandım de, sonra da dosdoğru ol!"* (Müslim, İmân, 62; Tirmizî, Zühd, 61) buyurmuştur.

A. Özde ve Niyette Doğruluk

Peygamber Efendimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

HADÎS - İ ŞERÎF

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ أَمْرٍ مَا نَوَى

"Ameller niyetlere göre değerlendirilir. Herkes niyetinin karşılığını alır."

(Buhârî, Bed'ü'l-vahy, 1; Ebû Dâvûd, Talâk, 10, 11)

Hiz. Peygamber (s.a.s.) insan fiillerinin Allah katındaki değerinin ve sonsuz âlem için karşılığının öncelikle niyete göre belirleneceğine dikkat çekmiştir. Ayrıca sadece dünyevî maksatlarla yapılan işlerin sonucunun da elde edilebileceğini, ancak bunların âhirette bir karşılığının bulunmayacağını belirtmiştir.

Niyette asıl olan ve Allah'ın da itibar ettiği, dil ile ifade edilen değil kalpte sabit olandır. Sonsuz ilmi sayesinde kalplerde gizli olanları da dillerin söze döktüklerini de bilen Yüce Allah, hem ibadetlerde hem de diğer davranışlarımızda samimi olmamızı, kalbimizdeki ile dilimizdekinin tutarlı olmasını ister. (Hadislerle İslâm, 3/27)

B. Sözde Doğruluk

Doğruluk, söz ve beyanda gerçeği, hakikati söylemektir. Sözde doğruluk hem yazdıklarımızı hem de sözlerimizi içine alır. Dilin korunması ve doğru söz her hayrın başıdır. Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

ÂYET - İ KERÎME

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ
أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا
عَظِيمًا ﴿٧١﴾

“Ey iman edenler! Allah’a itaatsizlikten sakının ve doğru söz söyleyin ki, Allah sizin işlerinizi düzeltsin, günahlarınızı bağışlasın. Kim Allah’a ve Resulüne itaat ederse gerçekten büyük bir kazanç elde eder.” (Ahzâb, 33/70-71)

Bu âyette Rabbimiz doğru sözlü olmayı bize emrediyor. Doğru sözlü olanın ameli salih olur, günahları da affolunur.

Bir gün Peygamberimiz (s.a.s.)’e sahâbeden biri:

HADÎS - İ ŞERÎF

يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا النَّجَاةُ؟

“Yâ Resûlallah! Kurtuluşun yolu nedir?” şeklinde bir soru sorduğunda, Allah Resûlü (s.a.s.):

أَمْسِكْ عَلَيْكَ لِسَانَكَ وَلَيْسَعَكَ بَيْتُكَ وَأَبِكْ عَلَى خَطِيئَتِكَ

“Diline sahip ol! Evinde kal! Günahların için pişmanlıkla gözyaşı dök!”

(Tirmizî, Zühd, 60) buyurmuştu.

Yalan, doğruluğun zıddı, bir konuda gerçeğe aykırı haber veya bilgi vermek, sözün vakiya uygun olmamasıdır. Rabbimiz:

ÂYET - İ KERÎME

﴿وَأَجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ﴾

“Yalan sözden kaçının.” (Hac, 22/30) buyurarak yalanı yasaklamıştır.

Konuşurken dikkatli olunması, kelimelerin iyi seçilmesi gerekir. Ağızdan çıkan sözün bir sorumluluğu vardır. Bu hususta Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

HADÎS - İ ŞERÎF

كَفَى بِالْمَرْءِ إِثْمًا أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ

“Her duyduğunu söylemesi kişiye günah olarak yeter!” (Ebû Dâvûd, Edeb, 80)

Doğruluğu teyit edilmeden söylenen sözler içerisinde yalan, iftira olabilir. Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

ÂYET - İ KERÎME

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا
بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ

“Ey iman edenler! Bilmeden birilerine zarar verip de sonra yaptığınıza pişman olmamanız için, yoldan çıkmışın biri size bir haber getirdiğinde doğruluğunu araştırın.” (Hucurât, 49/6)

Âyetin, güvenilir kimselerin getirdikleri haberleri, doğruluğunu araştırmadan kabul etmenin uygun olmadığı yönündeki manası ve hükmü geneldir, her zaman ve mekânda geçerlidir.

Bu âyetin iniş sebebi tefsirlerde şöyle nakledilmektedir: Velîd b. Ukbe, Benî Mustalik kabilesinin zekât vergisini toplamak üzere gönderilir. Velîd yolda iken birisi, bu kabileden silahlı bir grubun yola çıktığı haberini getirir. Velîd, onların savaşmak için çıktıklarını düşünerek geri dönüp Peygamberimize (s.a.s.) durumu anlatır. O da (s.a.s.) haberin doğru olup olmadığını araştırmak ve gereğini yapmak üzere Hâlid b. Velîd’i (r.a.) gönderir. Hâlid (r.a.) kabileye yakın bir yerde konaklayarak durumu araştırır; söz konusu grubun ezan okuyup namaz kıldıklarını,

İslâm’a bağlılıklarının devam ettiğini tespit eder ve Medine’ye döner. Sonunda onların, zekât tahsildarı geciktiği için durumu öğrenmek veya zekâtı kendi elleriyle Hz. Peygamber’e (s.a.s.) teslim etmek üzere yola çıktıkları anlaşılır. (İbn Hanbel, IV, 279; Kurtubî, XVI, 296)

Âyetten çıkan genel hüküm, durumu bilinmeyen veya yalancı, gûnahtan çekinmez olarak tanınan kimselerin verdikleri haberlere ve bilgilere güvenilmemesi, bunlara göre hüküm verilmemesi, harekete geçilmemesidir. (Kur’an Yolu Tefsiri, 5/89-90)

*İnsana sadakat yaraşır görse de ikrah
Yardımcısıdır doğruların Hazret-i Allah!*

ZİYA PAŞA

Resûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

HADÎS - İ ŞERÎF

لَا يَسْتَقِيمُ إِيمَانُ عَبْدٍ حَتَّى يَسْتَقِيمَ قَلْبُهُ وَلَا يَسْتَقِيمَ قَلْبُهُ حَتَّى يَسْتَقِيمَ لِسَانُهُ وَلَا
يَدْخُلُ الْجَنَّةَ رَجُلٌ لَا يَأْمَنُ جَارَهُ بَوَائِقَهُ

“Kulun kalbi doğru oluncaya kadar imanı dosdoğru olmaz. Dili doğru oluncaya kadar da kalbi dosdoğru olmaz. Komşusunun kendisinden bir kötülük gelmeyeceğine emin olmadığı kimse de cennete giremez.” (İbn Hanbel, III, 199)

Sözgelimi kişinin dili “dosdoğru” olunca yalancılık, ikiyüzlülük ve iftiradan uzak dürüst bir yaşam sürer, verdiği sözde durur, emanetleri gözü gibi korur, “mümin” adına yaraşır şekilde “güven”in timsali olur. Eli dosdoğru olunca harama el uzatmaz, ayağı dosdoğru olunca harama adım atmaz, gözü dosdoğru olunca harama bakmaz. Yaşantısında dosdoğru olan kulun insanlarla olan ilişkilerinde dürüstlük ve samimiyet hâkim olur; dedikodu yapmak, suizanda bulunmak, başkalarının özel hallerini araştırmak gibi samimiyeti zedeleyecek unsurlara yer kalmaz.

*Doğruluk yalnız dilde biten bir söz değil; kalpte başlayıp ele, göze ve
adıma yayılan bir istikamettir.*

Hız. Peygamber’e (s.a.s.), “İnsanların hangisi daha faziletlidir?” diye sorulmuş, O da (s.a.s.), “Temiz kalpli, doğru sözlü olan herkes.” cevabını vermiştir. (İbn Mâce, Zühed, 24)

C. Çalışma Hayatında Doğruluk ve Dürüstlük

MENKİBE

Bir gece vakti, Hz. Ömer (r.a.), her zaman olduğu gibi, Medine sokaklarını dolaşmaktaydı. Birden önünden geçmekte olduğu evden dışarıya kadar taşan bir tartışma sesi dikkatini çekmişti. Bir ana, kızına:

- “Kızım, yarın satacağımız süte biraz su karıştır!” demektedir. Kız ise:
- “Anacığım, halife süte su karıştırılmasını yasak etmedi mi?” dedi. Ana, kızının sözlerine sert çıkarak:
- “Kızım, gecenin bu saatinde halife süte su kattığımızı nereden bilecek?!” dedi. Ancak kız, anasının süte su katma hilesini yine kabullenmedi:
- “Anacığım! Diyelim ki halife görmüyor, peki Allah da mı görmüyor? Bu hileyi insanlardan gizlemek kolay, ama her şeyi görüp bilen kâinatın Yaratıcısı Allah’tan gizlemek mümkün mü?” dedi.

Bu kızın, Allah korkusu içinde annesine verdiği cevap, Hz. Ömer (r.a.)’ı son derece duygulandırdı. Müminlerin Emiri, onu oğlu Asım ile evlendirdi. Beşinci halife olarak kabul edilen meşhur Ömer bin Abdülaziz, işte bu temiz silsileden doğdu.

Doğruluk sadece sözde değildir; kalp, niyet, ticaret, arkadaşlık ve evlilik olmak üzere hayatın hemen her alanını kapsayan bir davranış biçimidir; kısacası hayatın mihenk taşıdır.

Peygamberimiz (s.a.s.), bir gün bir buğday yığınının yanına gelmiş, elini buğdayın içine soktuğunda parmaklarına ıslaklık dokunmuştu. Bunun üzerine sahibine,

HADİS - İ ŞERİF

مَا هَذَا يَا صَاحِبَ الطَّعَامِ

“Ey buğday sahibi bu ne?” diye sormuş

أَصَابَتْهُ السَّمَاءُ يَا رَسُولَ اللَّهِ

“Onu yağmur ıslattı, ey Allah’ın Resûlü!” deyince, Peygamberimiz (s.a.s.);

أَفَلَا جَعَلْتَهُ فَوْقَ الطَّعَامِ كَي يَرَاهُ النَّاسُ، مَنْ غَشَّ فَلَيْسَ مِنِّي

“O ıslak kısmı, insanların görmesi için üste çıkarsaydın ya! Aldatan benden değildir.”

(Müslim, İmân, 164) buyurdu.

Allah Resûlü (s.a.s.) sözünde ve işinde doğru ve dürüst olan tüccar hakkında şöyle buyurmuştur:

HADİS - İ ŞERİF

التَّاجِرُ الصَّدُوقُ الْأَمِينُ مَعَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ

“Dürüst ve güvenilir tüccar, peygamberler, siddıklar (dosdoğru kimseler) ve şehitlerle beraberdir.” (Tirmizî, Büyû’, 4)

Resûl-i Ekrem (s.a.s.), müminlerin ticaret yaparken yalandan sakınmaları noktasında şöyle buyurmuştur: “Eğer bir satıcı, doğru söyler ve gerekli açıklamalarda bulunursa, alışverişi bereketlendirilir. Eğer yalan söyler ve kusurları gizlerse, alışverişinin bereketi yok edilir.” (Nesâî, Büyû’, 4; Dârimî, Büyû’, 15)

İslâm; zulüm, dolandırıcılık, hile, aldatma, hırsızlık, kumar, faiz gibi pek çok haksız ve batıl kazanç yollarını yasaklamıştır. Bunun yerine adalet, dürüstlük, temizlik, merhamet ilkelerine, hak ve hukuka dayalı helal kazanç yollarını meşru kılmıştır.

D. Aile Hayatında Doğruluk ve Dürüstlük

Dürüstlük sadece ticaret hayatında değil hayatımızın en önemli bölümünü oluşturan aile yaşantımızda da son derece önemlidir. Zira insan hayatında kalıcı pek çok davranışı ailesinden öğrenir. Onun ilk öğretmenleri annesi ve babasıdır.

Yalan konusunda çok hassas davranan Allah Resûlü (s.a.s.), insanları yalandan ve ona götürebilecek her türlü davranıştan sakındırmıştır. Hatta bunlara, birçok kimsenin önemsemediği, çocuklara yalan söylemeyi ve yalan söyleyerek şaka yapmayı da dâhil etmiştir. Nitekim bir defasında Resûlullah (s.a.s.) Abdullah b. Âmir’in ailesine misafir olmuştu.

HADİS - İ ŞERİF

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرٍ أَنَّهُ قَالَ: دَعَانِي أُمِّي يَوْمًا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاعِدٌ فِي بَيْتِنَا فَقَالَتْ: هَا تَعَالَ أُعْطِيكَ. فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَمَا أَرَدْتَ أَنْ تُعْطِيَهُ؟ قَالَتْ: أُعْطِيَهُ تَمْرًا. فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَمَّا إِنَّكَ لَوْ لَمْ تُعْطِيهِ شَيْئًا كُتِبَتْ عَلَيْكَ كَذِبَةٌ

Abdullah b. Âmir anlatıyor: Bir gün annem, “Gel sana bir şey vereceğim.” diyerek beni çağırdı. Resûlullah (s.a.s.) de bizim evimizde idi. Allah Resûlü (s.a.s.), anneme “Ona ne vermek istedin?” buyurdu. Annem: “Kuru hurma.” dedi. Resûlullah (s.a.s.): “Dikkatli

ol, ona bir şey vermemiş olsaydın, bu senin için bir yalan olarak yazılacaktı.”
(Ebû Dâvûd, Edeb, 80)

Sahâbeden Abdullah b. Âmir’in çocukluğunda yaşadığı bu olay basit bir şey bile olsa, yalanın önemsenmesi gerektiği, ailede anne babanın nasıl rol-model olduğunu bize göstermektedir:

Yunus Emre’nin “*Cümleler doğrudur sen doğru isen, doğruluk bulunmaz sen eğri isen.*” sözünden, yalanın zıddı ahlaki bir erdem olan doğru olmanın önce kişinin kendi iç dünyası ve ailesi ile başlaması gerektiğini anlıyoruz.

E. Sanal Âlemde Doğruluk

Sanal âlem insanın her istediğini yapabileceği ve bundan dolayı da sorumlu olmayacağı bir alan değildir. Bütün nimetlerden hesaba çekildiğimiz gibi internet, bilgisayar, akıllı telefon, sosyal medyadan da hesaba çekileceğimiz hakikati unutulmamalıdır. Âlemlerin Rabbi olan Allah, sanal âlemde de bizleri görmektedir ve yaptıklarımızdan haberdar olmaktadır.

Günlük hayatta yalan söylemek, insanları karalamak, iftira atmak nasıl günahsa, sanal âlemde ve sosyal medyada da aynı şekilde günahdır. Sanal âlemde bilgi, doğruluğu teyit edilmeden paylaşılabilmekte, farkında olunmadan yanlış ve kötülüğün yaygınlaşması, kişilik haklarının ihlali gibi pek çok günaha sebep olunabilmektedir. Oysa Rabbimiz:

ÂYET - İ KERÎME

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ
كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا

“Hakkında bilgin olmayan şeyin ardına düşme! Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan sorumludur.” (İsrâ, 17/36) buyurmuştur.

Günümüz dünyasında yaygınlaşan yapay zekâ ile üretilen sahte görüntüler, çevrim içi alışverişte aldatma ve internet dolandırıcılığı günahdır, haramdır. Mümin, sanal âlemde de sorumluluk bilinciyle hareket ederek günah ve haramlardan sakınmalı, Cenâb-ı Hakk’ın koyduğu sınırlara uymak suretiyle dürüst bir hayat sürmelidir.

F. Doğruluk, İyiliğe Ulaştıran Köprüdür

Peygamber Efendimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

HADİS-İ ŞERİF

عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ وَمَا يَزَالُ
الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صَدِيقًا وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ
فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ
يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَّابًا

“Doğruluktan ayrılmayınız. Muhakkak ki doğruluk iyiliğe, iyilik de cennete götürür. Kişi devamlı doğru söyler ve doğru olanı ararsa Allah katında ‘sıddık’ (özü sözü bir olan kişi) olarak yazılır. Yalandan sakının! Çünkü yalan kötülüğe, kötülük de cehenneme götürür. Kişi yalan söyleyip, yalanı araştıra araştıra Allah katında yalancı olarak yazılır.” (Müslim, Birr, 105)

Hadis-i şerif doğruluğun kişilik ve karakter haline gelmesinin bir süreç içerisinde olacağına da dikkat çekiyor. “Kişi devamlı doğru söyler ve doğru olanı ararsa Allah katında ‘sıddık’ (özü sözü bir olan kişi) olarak yazılır.” Kişi sözünde, özünde, ameline, evinde, sokakta, iş yerinde hayatın her alanında doğru olduğunda, dürüstlüğünden taviz vermediğinde **“sıddık” (özü sözü bir olan kişi)** olacaktır.

Yalan kapısının açılmaması, yalanın alışkanlık haline gelmemesi gerekir. Bir defa bu kapı açıldı mı, söylenen yalanın korunması için pek çok yalan söylenecek, güven zedeleneyecektir. Bu da kişinin hem Hak katında hem de halk katında yalancılardan olmasına sebep olacaktır.

Bir yalan, kendini korumak için hep yeni yalanlar ister; doğruluğun ise savunmaya ihtiyacı yoktur.

Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Said Paşa bir şiirinde:

Sen usandırma eli, el de usandırmaz seni,
Hilekarlık eyleme, kimse dolandırmaz seni.
Korkma kafirden ateş olsa yandırmaz seni,
Müstakim ol, Hazret-i Allah utandırmaz seni.

DIYARBEKİRLİ SAİD PAŞA

G. Doğrularla Arkadaş Olmak

Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

ÂYET - İ KERÎME

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ

“Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun.”

(Tevbe, 9/119)

Allah Resûlü (s.a.s.), arkadaşın kişi üzerindeki etkisini, dolayısıyla iyi arkadaşın önemini bir örnekle şöyle anlatmıştır: “İyi arkadaşla kötü arkadaşın örneği, misk taşıyan kimse ile körük üfüren kimse gibidir. Misk taşıyan ya sana onu ikram eder yahut sen ondan (miski) satın alırsın ya da ondan güzel bir koku duyarsın. Körük üfüren kimse ise ya elbiseni yakar ya da ondan kötü bir koku duyarsın!” (Müslim, Birr, 146)

İnsanların hayat tarzını, hayata bakışını hatta dinini belirleyebilecek olan dostluklar, zarara sürüklenmeden güven verici bir alanda yeşersin diye Yüce Rabbimiz,

ÂYET - İ KERÎME

ج
لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ

“Müminler, müminleri bırakıp inkârcıları dost edinmesin.” (Âl-i İmrân, 3/28) emrini vermektedir. (Hadislerle İslâm, 4/350)

İnce sırat köprüsü sıfat imiş bu yolda,
Dosta giden kişinin doğruluktur çâresi.
Kimde kim doğruluk var, Hak Çalap onu sever,
İki cihana yarar o erin sermayesi

YUNUS EMRE

H. Doğruların Mükâfatı

MENKÎBE

Bir yolculuk esnasında Abdullah b. Ömer (r.a.) için bir sofraya kurulmuştu. Bu sırada yanlarına bir koyun çobanı uğradı ve selâm verdi. Abdullah b. Ömer (r.a.):

- “Gel ey çoban, sofraya buyur.” dedi. Çoban:
- “Ben oruçluyum.” cevâbını verdi. Abdullah b. Ömer (r.a.):

- “Bu şiddetli sıcakta oruç mu tutuyorsun, bir de bu hâlde koyun güdüyorsun?” dedi. Daha sonra çobanın kalbî seviyesini anlamak için:
- “Şu sürüden bize bir koyun satsan, parasını sana ödesek, etinden de iftar edeceğin kadarını sana versek olmaz mı?” teklifinde bulundu. Çoban:
- “Sürü benim değil, bu koyunlar efendimindir.” cevabını verdi. Abdullah b. Ömer (r.a.) yine çobanı denemek için:
- “Kayboldu dersin, efendin nereden bilecek ki?” deyince, çoban ondan yüzünü çevirdi ve parmağını semâya kaldırarak:
- “Allah nerede?!” dedi. Abdullah b. Ömer (r.a.), çobanın bu takvâ ve ihsan şuurundan çok duygulandı. Bu düşünceler içinde, bir müddet kendi kendine;
- “Çoban dedi ki: Allah nerede? Çoban dedi ki: Allah nerede?” deyip durdu. Medine’ye vardığında da, ilk iş olarak çobanın efendisine bir elçi gönderip sürüyü ve çobanı satın aldı. Çobanı âzâd ettikten sonra sürüyü de ona bağışladı. (İbnü’l-Esîr, Üsdü’l-gâbe, III, 341)

Hz. Mevlânâ’ya atfedilen şu sözler ne kadar anlamlıdır:

*Doğru olsam ok gibi yabana atarlar beni
Eğri olsam yay gibi elde tutarlar beni
Ne doğruyu aç gördüm ne eğriyi tok
Eğri yay elde kalır, menzil alır doğru ok*

MEVLÂNÂ’YA ATFEDİLİR

Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

ÂYET - İ KERÎME

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا
وَلَا تَحْزَنُوا وَابْشُرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ

“Rabbimiz Allah’tır” deyip de dosdoğru çizgide yaşayanlar, işte onların üzerine melekler şu müjdeyle inerler: “Korkmayın, kederlenmeyin, size vaad olunan cennetle sevinin!” (Fussilet, 41/30)

İman ve istikamet üzere yaşayanları melekler cennetle müjdeleyeceklerdir.

Peygamber Efendimiz (s.a.s.): “Ben, haklıyken bile çekişmeye girmekten kaçınan kimse için cennetin kenarından; şakadan da olsa yalan söylemeye yanaşmayan kimse için cennetin ortasından; ahlakını güzelleştiren kimse için de cennetin en yükseğinden bir köşk verilmesine

kefilim.” (Ebû Dâvûd, Edeb, 7) buyurarak, dürüst ve yalandan sakınan insan için cennetin ortasında köşk verileceği müjdesini vermiştir.

Hiz. Peygamber (s.a.s.),

HADÎS - İ ŞERÎF

اٰمِنُوْا لِىْ سِتًّا مِّنْ اَنْفُسِكُمْ، اٰمِنٌ لَّكُمْ الْجَنَّةُ، اَصْدُقُوا اِذَا حَدَّثْتُمْ، وَاَوْفُوا اِذَا وَعَدْتُمْ، وَاَدُّوا اِذَا اُوْتِيتُمْ، وَاَحْفَظُوا فُرُوجَكُمْ، وَغَضُّوا اَبْصَارَكُمْ، وَكَفُّوا اَيْدِيَكُمْ

“Bana kendi adınıza altı şeyin güvencesini verin, ben de size cennetin güvencesini vereyim: Konuştuğunuzda doğru söyleyin, söz verdiğinizde sözünüzü tutun, size (bir şey) emanet edildiğinde ona riayet edin, iffetinizi koruyun, gözlerinizi (bakılması yasak olandan) sakının ve ellerinizi (haramdan) çekin.” (İbn Hanbel, V, 323) buyurmuştur.

SONUÇ

Doğruluk ve dürüstlük, İslâm ahlakının en temel erdemlerinden biridir. Doğru yolu izledikten sonra yolunu şaşıran kimse görülmemiştir. İnsanın iç dünyasındaki huzuru, doğruluğu ve dürüstlüğü nispetindedir. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:

HADÎS - İ ŞERÎF

دَعْ مَا يَرِيْبُكَ اِلَى مَا لَا يَرِيْبُكَ فَاِنَّ الصِّدْقَ طُمَآئِنَةٌ وَاِنَّ الْكَذِبَ رِيْبَةٌ

“Seni şüphelendireni bırak, şüphelendirmeyene bak. Çünkü doğruluk kalbin (tereddütsüz biçimde) huzura ermesidir. Yalan ise şüpheden ibarettir.”

(Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 60)

Dürüst kişi menfaatine, çıkarına ters düşse de doğruluktan ayrılmayan kişidir. Doğru insan kısa vadede kaybetse de uzun vadede hep kazanır. Dürüst kimsenin başı hep diktir. Rabbimiz şöyle buyurmuştur:

ÂYET - İ KERÎME

﴿ فَاسْتَقِمْ كَمَا اُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ ﴾

“Sen, beraberindeki tövbe edenlerle birlikte emrolunduğun gibi dosdoğru ol.”

(Hûd, 11/112)

Emrolunduğu gibi dosdoğru yaşamak, Allah'ın belirlediği sınırların dışına çıkmamaktır. Rivayete göre Resûlullah (s.a.s.) kendisine uygulanması bundan daha zor gelen bir âyet inmediğine işaret etmek üzere, “*Hûd sûresi ve kardeşleri beni ihtiyarlattı*” (Tirmizî, Tefsîr, 57) buyurmuştur. Sûrenin nesinin kendisini ihtiyarlattığı sorulduğunda, “*Sana emredildiği gibi dosdoğru ol!*” meâlindeki âyetin kendisini ihtiyarlattığını söylemiştir. (Kur’ân Yolu Tefsiri, 3/142, 205)

İnsanın özü ile sözünün bir olması, söz ve davranışlarında doğruluğu esas alıp yalandan kaçınması hem dinî/ahlâkî hem de dünyevî açıdan gereklidir. Bireysel ve toplumsal açıdan huzurlu olmak için yalandan sakınmak gerekir. Müslüman; evinde, işinde, ticaretinde, eşiyle, komşularıyla, akrabalarıyla hayatının her alanında, sanal âlemde ve sosyal medyada dürüst, güvenilir ve doğru olmak zorundadır.

D U Â

Rabbim bizleri istikamet üzere olan doğruluk ve dürüstlükten ayrılmayan kullarından eylesin.

